

ELGESIO SUTRIKIMŲ TURINČIŲ PAAUGLIŲ EGO FUNKCIJOS IR JŲ RYŠYS SU ĮVEIKOS STRATEGIJOMIS

Vaida Kalpokienė

Doktorantė
Vilniaus universitetas
Klinikinės ir organizacinės psichologijos
katedra
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius
Tel. 8 683 962 86
El. paštas: kalpokienevaida@gmail.com

Gražina Gudaitė

Socialinių mokslų daktarė, docentė
Vilniaus universitetas
Klinikinės ir organizacinės psichologijos
katedra
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius
Tel. 8 650 117 67
El. paštas: g.gudaite@centras.lt

Straipsnyje nagrinėjamos elgesio sutrikimų turinčių paauglių Ego funkcijos (ryšiai su objektais, impulsų ir afektų kontrolė, gynybinis bei sintetinis integracinis funkcionavimas) ir jų ryšys su įveikos strategijomis. Tyrimo dalyvavo 38 turintys elgesio sutrikimų ir 35 sveiki paaugliai. Elgesio sutrikimų turinčių tiriamųjų Ego funkcijos tarpusavyje yra mažai susijusios (gauta koreliacija tarp ryšių su objektais ir sintetinio integracinio funkcionavimo, $r = 0,39$), sveikų tiriamųjų visos Ego funkcijos yra susijusios. Elgesio sutrikimų turintys paaugliai dažniau naudoja mažiau adaptyvią įveiką. Tiek turinčių elgesio sutrikimų, tiek sveikų paauglių gynybinis funkcionavimas yra susijęs su įveikos būdais.

Pagrindiniai žodžiai: elgesio sutrikimai, paaugliai, Ego funkcijos, įveikos strategijos.

Paauglystė yra ypatingas amžiaus tarpsnis, vyksta greitai ir dideli pokyčiai visose paauglio gyvenimo srityse: bręsta kūnas, vystosi kognityvinės funkcijos, didėja socialiniai reikalavimai, plečiasi tarpasmeniniai santykiai, keičiasi emocinė sritis, formuojasi tapatumo jausmas ir t. t. Visus šiuos pokyčius paauglys turi integruoti per gana trumpą laiką, kad galėtų sėkmingai prisitaikyti prie besikeičiančių vidinių ir išorinių reikalavimų. Gilūs vidiniai virsmai, vykstantys paauglio asmenybėje, sukelia daug nerimo ir ieškojimų. Dauguma paauglių sugeba susidoroti su paauglystės krizės reikalavimais, tačiau ne visiems pavyksta sėkmingai ją pereiti. Nesėkmingo šios rai-

dos krizės sprendimo rezultatas – įvairios psichologinės problemos ar net psichikos sutrikimai (Ladame and Perret-Catipovic, 1998). Būtent psichodinaminė paradigma, akcentuodama vidinių procesų svarbą asmenybės raidai ir funkcionavimui, gali padėti atsakyti į klausimą, kodėl kai kurie paaugliai nesugeba prisitaikyti prie naujų reikalavimų.

Adaptaciją plačiaja prasme galima suprasti kaip prisitaikymą prie vidinės ir išorinės tikrovės (Тайсон Ф., Тайсон Р. Л., 1998). Paauglys turi prisitaikyti ne tik prie besikeičiančios išorinės tikrovės (pvz., kintančių socialinių reikalavimų, santykių ir pan.), bet ir prie besikeičian-

čios vidinės tikrovės – intensyvių jausmų, fizinės ir seksualinės brandos ir iš to kylančių atitinkamų poreikių bei emocijų, naujo tapatumo jausmo sukūrimo ir t. t. Vidinės ir išorinės tikrovės ryšį pabrėžė ir H. Hartmann, akcentavęs Ego vaidmenį siekiant prisitaikyti: adaptacija apima individo ir aplinkos ryšį, o gerai prisitaikęs individas pasižymi veiklos produktyvumu, sugebėjimu pajusti pasitenkinimą ir psichine pusiausvyra (Hartmann, 1964; Хартманн, 2002). H. Hartmanno teigimu, siekiant prisitaikyti, svarbu asmenybės veiksniai ir išorinė tikrovė, nes adaptacija esant vienoms sąlygoms gali būti visiškai netinkama esant kitoms sąlygoms (cituojuama – pagal Bellak et al., 1973). Situacijos (išorinių veiksnių) svarbą siekiant adaptacijos pabrėžia ir kognityvinė psichologija. R. S. Lazarus, pirmasis nuodugnai pradėjęs analizuoti adaptaciją sąlygojantį įveikos procesą, pabrėžė, kad tinkamai įveikai labai svarbus kognityvinis įvertinimo procesas, o jau remiantis situacijos įvertinimu parenkamos atitinkamos įveikos strategijos (Lazarus and Folkman, 1984). Įveikos procesas, t. y. sugebėjimas susidoroti su išoriniais stresoriais, problemomis, konfliktais, traumomis ir t. t., yra ypač svarbus paauglystės metu ir yra tiesiogiai susijęs su paauglio sugebėjimu prisitaikyti ir geru psichologiniu funkcionavimu (Jorgensen and Dusek, 1990). Taigi teigiamam paauglystės krizės sprendimui yra svarbus ir sugebėjimas prisitaikyti prie vidinių reikalavimų. Už tai visų pirma yra atsakingas Ego ir sugebėjimas prisitaikyti prie išorinių reikalavimų. Tai užtikrina Ego ir įveikos procesas.

Paauglystėje vyksta intensyvi Ego ir įveikos raida, be to, Ego raida paauglystėje pasižymi dažnu svyravimu tarp atžangos ir pažangos (Blos, 1962). Taigi besivystantis paauglių Ego ne visada sugeba užtikrinti prisitaikymą ir kartu atkurti pusiausvyrą. Ego siekia prisitaikyti pasitelkęs savo funkcijas, kurias galima apibrėžti kaip apimančias psichinį turinį ar procesus, tarpinin-

kaujančius tarp aplinkos poveikio ir vidinių būsenų (Conte et al., 1991). Šiame straipsnyje bus nagrinėjama keletas pačių svarbiausių Ego funkcijų (toliau jos trumpai aptariamos). 1) Ryšiai su objektais: tai individo ryšys su objektu. Objektas psichoanalizėje suprantamas ir kaip realus žmogus, ir kaip vaizdinys, psichikoje reprezentuojantis svarbius asmenis; šis vaizdinys gali atitikti konkretaus žmogaus paveikslą, bet neretai būna iškraipytas fantazijų, jausmų, idealizacijų ir pan. (Fhaner, 2005; Тайсон Ф., Тайсон Р. Л., 1998). 2) Impulsų ir afektų kontrolė: individo sugebėjimas adaptyviai kontroliuoti impulsus ir afektus, atsižvelgiant į aplinką, ir juos tinkamai išreikšti elgesiu bei kalba (Bellak et al., 1973). 3) Gynybinis funkcionavimas – individo sugebėjimas susidoroti su vidinio konflikto elementais, keliančiais nerimą, taip pat siekiant sušvelninti ar pašalinti pavojų, kylantį iš vidaus ar iš išorės; tam naudojami gynybiniai mechanizmai (Bellak et al., 1973; Fhaner, 2005). 4) Sintetinis integracinis funkcionavimas: bene svarbiausia Ego funkcija, kurios tikslas yra suderinti prieštarigus reikalavimus, kylančius iš Id, Superego ir išorinio pasaulio, taip pat vidinius Ego neatitikimus (Bellak et al., 1973). Atskiros Ego funkcijos sąveikauja, ir tai parodo Ego stiprumą (Bellak et al., 1973). Visos Ego funkcijos ir efektyvių tarpusavio sąveika yra svarbios sėkmingai Ego raidai nuo pat gimimo ir vėlesniam adaptyviam funkcionavimui bei pusiausvyrai atkurti.

Ego raida yra itin intensyvi ankstyvoje vaikystėje, tačiau paauglystėje Ego susiduria su naujais iššūkiais, visų pirma dėl intensyvios fizinės ir seksualinės brandos. Pagrindinė Ego raidos užduotis paauglystėje – atkurti psichinę pusiausvyrą, kad susiformuotų unikalus ir individualus tapatumo jausmas ir integruota charakterio struktūra (Тайсон Ф., Тайсон Р. Л., 1998). P. Blos (1962), išsamiai aptaręs paauglystės amžiaus tarpsnį, teigia, kad paauglystėje Ego raida yra netolygi. Vienu metu gali būti ryškesnė vie-

nų Ego funkcijų raida (pvz., gynybinio funkcionavimo), kitu metu sparčiau vystosi kitos Ego funkcijos, taip pat ima formuotis Ego funkcijų hierarchinis išsidėstymas. Vis dėlto galutinė Ego integracija ir funkcijų hierarchija pasiekama tik paauglystės pabaigoje (Blos, 1962). Optimali Ego raida sąlygoja galutinę Ego integraciją ir santykinai nepriklausomą nuo Superego, varų bei aplinkos poveikio funkcionavimą (Тайсон Ф., Тайсон Р. Л., 1998). Tačiau esant elgesio sutrikimų kai kurių Ego funkcijų veikimas sutrinka. Apie Ego vaidmenį asocialaus elgesio atsiradimui rašė dar Anna Freud (1965), ji taip pat pabrėžė ryšių su objektais svarbą (Freud, 1958). Pastaruoju metu atliekami empiriniai Ego funkcijų tyrimai patvirtina, kad elgesio sutrikimų turinčių paauglių Ego funkcijos yra sutrikusios, pavyzdžiui, aptikta, kad elgesio sutrikimų turintys paaugliai mažiau sugeba užmegzti brandžius tarpasmeninius santykius ir mažiau domisi emociniais ryšiais, jiems būdingas nesugebėjimas toleruoti nerimo ir bejėgiškumo jausmus (Weber et al., 1992). Tokie paaugliai linkę naudoti projekciją, perstūmimą ar susitapatinimą su agresoriumi, t. y. nukreiptus į išorę gynybos mechanizmus (Noam and Recklitis, 1990; Recklitis and Noam, 2004). Mūsų nuomone, gali būti sutrikusios ir kitos elgesio sutrikimų turinčių paauglių Ego funkcijos, o jų sąveika turėtų būti nepakankama.

Psichodinaminė paradigma ypatingą dėmesį kreipia į sąšmoninius procesus, tačiau adaptacijos procese vyksta sąveika tarp sąšmoningų ir sąšmoninių procesų. Bene labiausiai tyrinėjamas sąšmoninių darinių – gynybos mechanizmų – ir sąšmoningo adaptacinio proceso – įveikos – ryšys. Įveika apima kognityvines ir elgesio pastangas, siekiant susidoroti su specifiniais reikalavimais, kurie individo suvokiami kaip viršijantys ar apsunkinantys turimus resursus (Lazarus and Folkman, 1984). Analizuojant įveikos ir gynybos mechanizmų ryšį teigiama, kad

abu yra adaptaciniai procesai, naudojami sutrikus psichinei pusiausvyrai. Jų tikslas – sumažinti neigiamas emocijas ir atkurti pradinę būseną, tačiau gynybos mechanizmai keičia vidinę būseną (neigiamas emocijas), o ne išorinę tikrovę (iškilusią problemą) (Cramer, 1998). Siekiant užtikrinti tinkamą adaptaciją, sąšmoningi ir sąšmoniniai procesai (įveika ir Ego funkcijos) turėtų sąveikauti tarpusavyje. Tai patvirtina ir kai kurie atlikti tyrimai. Nustatyta, kad siekiant prisitaikyti svarbu brandūs gynybiniai mechanizmai ir į problemą nukreipta įveika (Erickson et al., 1997), o su psichopatologija susijęs nebrandžių gynybos mechanizmų (pvz., išveikos, projekcijos ir kt.) bei mažiau adaptyvios ar į emocijas nukreiptos įveikos naudojimas (Evans and Seaman, 2000; Frydenberg and Lewis, 2004; Noam and Recklitis, 1990; Recklitis and Noam, 1999, 2004; Thuen and Bru, 2004). Tiriant paauglių naudojamų įveikos strategijų ir elgesio sutrikimų ryšį aptikta, kad su elgesio problemomis yra susijęs dažnas į emocijas nukreiptų įveikos strategijų naudojimas, agresyvi įveika bei retesnis į problemą nukreiptų strategijų, pavyzdžiui, planavimo, naudojimas (Losoya et al., 1998; Thuen and Bru, 2004). Vengimo strategijos ryšys su elgesio problemomis yra nevienareikšmiškas: nors manoma, kad ši strategija nėra adaptyvi, ji padeda prisitaikyti, kai streso lygis yra labai aukštas (Gonzales et al., 2001).

Gana plačiai tyrinėjamas įveikos ir gynybos mechanizmų ryšys (Battegay, 1991; Cramer, 1998; Erickson et al., 1997; Whitty, 2003), tačiau nėra aiškus įveikos ryšys su kitomis Ego funkcijomis – ar brandesni santykiai su kitais žmonėmis, geresnė integracija, emocijų kontrolė ir kt. galėtų sąlygoti ir adaptyvesnę įveiką? Kai kurie tyrimai rodo, kad aukštesnės Ego raidos stadijos pasiekimas (remiantis J. Loevinger teorija) yra susijęs su adaptyvesnių įveikos strategijų naudojimu (Recklitis and Noam, 1999), tačiau neradome tyrimų, kurie atskleistų kon-

krečių Ego funkcijų (išskyrus gynybos mechanizmų naudojimą) ir įveikos strategijų ryšį paauglystėje.

Šio tyrimo tikslas – nustatyti, kuo pasižymi sveikų ir elgesio sutrikimų turinčių paauglių Ego funkcijos ir įveikos strategijos, taip pat ar yra ryšys ir kokio stiprumo tarp elgesio sutrikimų turinčių paauglių ir sveikų paauglių Ego funkcijų ir naudojamų įveikos strategijų. Keliamos prielaidos, kad: 1) elgesio sutrikimų turinčių paauglių Ego funkcijos yra sutrikusios, palyginti su sveikų paauglių Ego funkcijomis, 2) elgesio sutrikimų turinčių paauglių Ego funkcijos mažiau susijusios tarpusavyje nei sveikų paauglių Ego funkcijos, 3) elgesio sutrikimų turintys paaugliai dažniau naudoja mažiau adaptyvias įveikos strategijas nei sveiki paaugliai, 4) kiekviena tiek elgesio sutrikimų turinčių paauglių grupės, tiek sveikų paauglių grupės Ego funkcija yra susijusi su įveikos būdais (nukreipta į problemą, nukreipta į emocijas ir mažiau adaptyvia įveika).

Metodika

Dalyviai. Tyrime dalyvavo 73 paaugliai nuo 14 iki 16 m. *Tiriamąją grupę* sudarė 38 paaugliai (25 merginos ir 13 vaikinių), kuriems buvo psichiatro diagnozuotas elgesio sutrikimas (depresinis elgesio sutrikimas – 13 tiriamųjų, mišrus elgesio ir emocijų sutrikimas – 24 tiriamiesiems, nesocializuotas elgesio sutrikimas – 1 tiriamajam). *Palyginamąją grupę* sudarė 35 paaugliai, nepasižymintys ryškiomis elgesio ir emocinėmis problemomis („sveiki“ paaugliai), iš jų – 20 merginų ir 15 vaikinių.

Įvertinimo būdai. Siekiant atrinkti paauglius, neturinčius ryškių elgesio ir emocinių problemų, buvo naudotas *11–18 metų jaunuolio savęs vertinimo lapas* (*Youth Self Report, YSR11/18*, Achenbach and Rescorla, 2001). Klausimynas yra pritaikytas Lietuvoje, nustatyti normos, ribinio ir nuokrypio įverčiai (Žukauskienė ir Kajo-

kienė, 2006). Naudojant šį klausimyną galima įvertinti aštuonis sindromus (nerimastingumo / depresiškumo, užsisklendimo / depresiškumo, somatinių skundų, socialinių sunkumų, mąstymo sunkumų, dėmesio sunkumų, taisyklių laužymo ir agresyvaus elgesio). Gauti skalių vidinio suderinamumo rodikliai yra pakankamai aukšti (Cronbacho alpha svyruoja nuo 0,73 iki 0,84) (Žukauskienė ir Kajokienė, 2006).

Ego funkcijoms įvertinti naudotas *Ego funkcijų klinikinio įvertinimo interviu* (Bellak et al., 1973), kuriuo įvertintos keturios Ego funkcijos. Kiekvieną Ego funkciją sudaro keli sudedamieji faktoriai, kurie įvertinami 13 balų skale pagal autorių nurodytus kriterijus. 1 balas rodo didžiausią neprisitaikymą, 13 – maksimalų prisitaikymą; 11 balų atspindi optimalų prisitaikymą be ryškių psichopatologijos ženklų. Pavyzdžiui, pirmas ryšius su objektais faktorius (sugebėjimas išlaikyti optimalų artumą – atstumą santykiuose) įvertinamas vienu balu, jei „yra susietumo su objektu trūkumas; pasireiškia atsitraukimas (pvz., stuporas, arba tiriamasis gyvena kaip atsiskyrėlis), santykiai beveik autistiniai, ir kt.“, o 13 balų – jei „santykiai pasižymi abipusiškumu, gilumu, platumu, lankstumu, išlieka stabilūs nepaisant streso keliamos grėsmės, ir kt.“ (Bellak et al., 1973). Bendras Ego funkcijos įvertis gaunamas suskaičiavus visų Ego funkcijos faktorių vidurkius. Tirtos tokios Ego funkcijos: 1) ryšiai su objektais (sudaro: sugebėjimas išlaikyti optimalų artumą – atstumą santykiuose; santykių primityvumas – brandumas; sugebėjimas reaguoti į kitus žmones kaip į nepriklausomas visumas; objekto pastovumas), 2) impulsų ir afektų kontrolė (sudaro: impulsų išraiškos kryptis; kontrolės mechanizmų efektyvumas ir frustracijos tolerancijos laipsnis), 3) gynybinis funkcionavimas (sudaro: gynybos mechanizmų neadaptyvus poveikis kalbai, elgesiui ir kitoms Ego funkcijoms; gynybinės veiklos sėkmingumas), 4) sintetinis integracinis funkcionavimas (sudaro: skir-

tingų, prieštaraujančių požiūrių, vertybių, emocijų, elgesio būdų ir savireprezentacijų suderinimo laipsnis; vidinio psichinio funkcionavimo ir elgesio integracijos laipsnis). Pritaikant interviu naudoti Lietuvoje, viena straipsnio autorių kartu su anglų filologijos specialiste išvertė interviu į lietuvių kalbą, paskui anglų kalbos vertėja, nesusipažinusi su angliška versija, išvertė interviu atgal į anglų kalbą; originalus interviu ir pakartotinis vertimas reikšmingai nesiskyrė.

Įveikai tirti naudotas *įveikos strategijų klausimynas COPE*, sukurtas remiantis R. S. Lazaruso streso modeliu, elgesio savireguliacijos modeliu ir empiriniais įveikos tyrimais (Carver et al., 1989). Šis klausimynas skirtas tirti asmens adaptacijos ypatumus. Klausimą sudaro 53 teiginiai. Tam tikros teiginių kombinacijos sudaro 14 įveikos strategijų, kurias autoriai suskirsto į tris įveikos būdus: nukreiptą į problemą, nu-

kreiptą į emocijas ir mažiau adaptyvią įveiką (smulkesnis skirstymas pateikiamas 1-oje lentelėje). Kiekvieną strategiją apibūdina keturi teiginiai (išskyrus 14 strategiją, kurią sudaro vienas teiginys). Kiekvieną teiginį aprašytą elgesio būdą prašoma įvertinti 4 balų skale nuo „niekada“ iki „labai dažnai“. Kai kurie tyrimai rodo, kad šis klausimynas gali būti naudojamas ir paaugliams (Phelps and Jarvis, 1994). Naudoti klausimą Lietuvoje buvo gautas autorių leidimas. Klausimą į lietuvių kalbą vertė psichologijos studentai, gerai mokantys anglų kalbą, pakartotinį vertimą į anglų kalbą atliko vertėja, nesusipažinusi su angliška versija. Originalus klausimynas ir vertimas reikšmingai nesiskyrė.

Tiriant klausimyno vidinį suderinamumą, buvo apskaičiuota Cronbacho alpha. Originalaus varianto (Carver et al., 1989) ir mūsų tirtoje imtyje gauti rezultatai pateikiami 1-oje lentelėje.

1 lentelė. Įveikos strategijų klausimyno COPE skalių vidinio suderinamumo rezultatai (Cronbacho alpha) (pateikiami angliškojo klausimyno (remiantis Carver et al., 1989) ir mūsų tirtoje imtyje (N = 73) gauti vidinio suderinamumo rezultatai)

Įveikos būdai	Įveikos strategijos	Angliško klausimyno vidinio suderinamumo rezultatai (iš: Carver et al., 1989, p. 273)	Mūsų tirtoje imtyje gauti vidinio suderinamumo rezultatai
Nukreipta į problemą	Aktyvi įveika	0,62	0,69
	Planavimas	0,80	0,69
	Koncentravimasis į įveikos elgesį	0,68	0,63
	Atidėta įveika	0,72	0,46
	Socialinės instrumentinės paramos ieškojimas	0,75	0,74
Nukreipta į emocijas	Socialinės emocinės paramos ieškojimas	0,85	0,77
	Pozityvus perinterpretavimas ir augimas	0,68	0,61
	Priėmimas	0,65	0,70
	Atsigrėžimas į religiją	0,92	0,79
	Neigimas	0,77	0,43
Mažiau adaptyvi	Koncentravimasis į jausmus ir jų išreiškimas	0,71	0,46
	Elgesio pakeitimas	0,63	0,70
	Mąstymo pakeitimas	0,45	0,44

je. Mąstymo pakeitimo strategijos vidinis suderinamumas yra mažesnis tiek mūsų tirtoje imtyje, tiek originaliame variante (atitinkamai 0,44 ir 0,45); klausimyno autorių nuomone, taip yra dėl to, kad ši strategija apima labai įvairius veiksmus (Carver et al., 1989). Mūsų tirtoje imtyje trijų įveikos strategijų (atidėtos įveikos, neigimo bei koncentravimosi į jausmus ir jų reiškimo) vidinis suderinamumas taip pat mažesnis (Cronbacho α yra apie 0,45) – taip galėjo nutikti dėl to, kad skales sudaro tik po keturis klausimus, be to, tirta imtis nėra itin didelė. Duomenys, gauti naudojant šias keturias skales, turėtų būti vertinami atsargiai. Įveikos būdų vidinis suderinamumas mūsų tirtoje imtyje yra pakankamai didelis (į problemą nukreiptos įveikos Cronbacho $\alpha = 0,85$, į emocijas nukreiptos įveikos Cronbacho $\alpha = 0,78$, mažiau adaptyvios įveikos Cronbacho $\alpha = 0,66$). Taip pat klausimyno teiginiams buvo taikyta faktorinė analizė, tačiau dėl mažo tiriamųjų skaičiaus ji nėra tinkama (Kaizerio, Mejerio ir Olkino (KMO) matas lygus 0,408).

Tyrimo eiga. Elgesio sutrikimų turintys paaugliai buvo tiriami Respublikinėje Vilniaus psichiatrijos ligoninėje. Prieš pradėdant tyrimą, būdavo gaunamas gydančio gydytojo leidimas atlikti tyrimą, tada – žodinis paauglio sutikimas ir raštiškas jo tėvų ar globėjų sutikimas dalyvauti tyrime. Tyrimo dalyviai užpildydavo COPE klausimyną, tada būdavo atliekamas klinikinis Ego funkcijų įvertinimo interviu. Paaugliui pageidaujant, interviu metu buvo daromos pertraukos.

Palyginamosios grupės dalyviai tirti Vilniaus, Alytaus ir Senosios Varėnos vidurinėse mokyklose. Pirmiausia būdavo gaunamas mokyklos direktoriaus leidimas atlikti tyrimą, tada, siekiant sutaupyti laiko, mokytojams padėdant būdavo atrenkami keli 9–10 klasių mokiniai, neturintys ryškių elgesio ir emocinių problemų. Atrinktiems paaugliams būdavo paaiškinamas tyrimo tikslas ir pateikiami vokai su YSR11/18 bei COPE klausimynais ir raštiškais tėvų sutikimais.

Paauglių prašyta pildyti klausimynus tik tuo atveju, jei tėvai pasirašys sutikimą dalyvauti tyrime, ir kitą dieną grąžinti tiek užpildytus, tiek neužpildytus klausimynus. Toliau tyrime dalyvavo tik tie paaugliai, kurių tėvų raštiškas sutikimas buvo gautas. Atrinkus paauglius, kurių YSR11/18 klausimyno skalių įvertinimai neviršijo normos įverčio, būdavo atliekamas Ego funkcijų klinikinio įvertinimo interviu. Paaugliui pageidaujant, interviu metu darytos pertraukos.

Rezultatai

Pirmoji prielaida, kad elgesio sutrikimų turinčių tiriamųjų visos Ego funkcijos yra sutrikusios, palyginti su sveikų tiriamųjų Ego funkcijomis, pasitvirtino (taikytas Mano, Vitnio ir Vilkoksono rangų sumų kriterijus dviem nepriklausomoms imtims; Ego funkcijų ir jų sudedamųjų faktorių įvertinimo vidurkiai bei gautos p reikšmės pateikiami 2-oje lentelėje).

Sveikų tiriamųjų visos Ego funkcijos yra maždaug vienodo lygmens (įvertinimas svyruoja nuo 10,14 iki 10,54 balo), o elgesio sutrikimus turinčių tiriamųjų Ego funkcijų įvertinimai svyruoja kiek daugiau: labiausiai sutrikusi impulsų ir afektų kontrolė (5,05 balo), geriausiai įvertintas gynybinis funkcionavimas (6,45 balo). Vertinant Ego funkcijų sudedamuosius faktorius galima pastebėti, kad elgesio sutrikimų turinčių tiriamųjų prasčiausiai įvertintas antrasis impulsų ir afektų kontrolės faktorius (gauti 4,55 balo rodo, kad elgesio sutrikimų turinčių paauglių impulsų kontrolė itin menka, taip pat menka frustracijos, nerimo ir depresijos tolerancija).

Statistiškai reikšmingai susijusios tik dvi elgesio sutrikimų turinčių paauglių Ego funkcijos (ryšiai su objektais ir sintetinis integracinis funkcionavimas), o sveikų paauglių visos Ego funkcijos yra statistiškai reikšmingai susijusios (žr. 3-ią lentelę). Siekiant patikrinti, ar elgesio sutrikimų turinčių paauglių Ego funkcijos ma-

2 lentelė. Elgesio sutrikimų turinčių paauglių (N = 38) ir sveikų paauglių (N = 35) Ego funkcijų ir sudedamųjų faktorių vertinimo vidurkiai, standartiniai nuokrypiai ir p reikšmės

	Elgesio sutrikimų turintys tiriamieji		Sveiki tiriamieji		p
	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	
Ryšiai 1	6,16	0,75	10,37	1,03	0,000
Ryšiai 2	6,05	0,98	10,29	0,75	0,000
Ryšiai 3	5,89	0,83	10,40	0,78	0,000
Ryšiai 4	6,13	0,96	10,17	0,89	0,000
<i>RYŠIAI SU OBJEKTU</i>	<i>6,08</i>	<i>0,67</i>	<i>10,40</i>	<i>0,81</i>	<i>0,000</i>
Kontrolė 1	5,11	1,03	10,20	1,02	0,000
Kontrolė 2	4,55	1,13	9,83	1,20	0,000
<i>IMPULSŲ IR AFEKTŲ KONTROLĖ</i>	<i>5,05</i>	<i>1,01</i>	<i>10,14</i>	<i>1,06</i>	<i>0,000</i>
Gynyba 1	6,29	0,61	9,66	0,87	0,000
Gynyba 2	6,32	0,70	10,17	0,89	0,000
<i>GYNYBINIS FUNKCIONAVIMAS</i>	<i>6,45</i>	<i>0,65</i>	<i>10,14</i>	<i>0,88</i>	<i>0,000</i>
Integracija 1	5,79	0,88	10,49	0,85	0,000
Integracija 2	5,66	0,85	10,29	0,79	0,000
<i>SINTEGINIS INTEGRACINIS FUNKCIONAVIMAS</i>	<i>5,92</i>	<i>0,82</i>	<i>10,54</i>	<i>0,66</i>	<i>0,000</i>

Pastaba. Ryšiai 1 – sugebėjimas išlaikyti optimalų artumą – atstumą santykiuose. Ryšiai 2 – santykių primityvumas – brandumas. Ryšiai 3 – sugebėjimas reaguoti į kitus žmones kaip į nepriklausomas visumas. Ryšiai 4 – objekto pastovumas. Kontrolė 1 – impulsų išraiškos kryptis. Kontrolė 2 – kontrolės mechanizmų efektyvumas ir frustracijos tolerancijos laipsnis. Gynyba 1 – neadaptivus gynybos mechanizmų poveikis Ego funkcijoms. Gynyba 2 – gynybinės veiklos sėkmingumas. Integracija 1 – skirtingų požiūrių, vertybių ir kt. suderinimo laipsnis. Integracija 2 – vidinio psichinio funkcionavimo ir elgesio integracijos laipsnis.

3 lentelė. Elgesio sutrikimų turinčių (N = 38) ir sveikų (N = 35) tiriamųjų Ego funkcijų tarpusavio koreliacijos (taikytas *Spirmeno* ranginės koreliacijos koeficientas)

	Impulsų ir afektų kontrolė	Gynybinis funkcionavimas	Sintetinis integracinis funkcionavimas
Elgesio sutrikimų turintys tiriamieji			
Ryšiai su objektais	0,11	0,29	0,39*
Impulsų ir afektų kontrolė		0,12	0,23
Gynybinis funkcionavimas			0,27
Sveiki tiriamieji			
Ryšiai su objektais	0,62**	0,56**	0,40*
Impulsų ir afektų kontrolė		0,60**	0,40*
Gynybinis funkcionavimas			0,47**

žiau susijusios tarpusavyje nei sveikų paauglių Ego funkcijos, reikėjo palyginti gautus koreliacijų koeficientus. Tam buvo taikyta SEPATH analizė, leidžianti, be kitų užduočių, palyginti ir koreliacines matricas (naudotas statistinis duomenų paketas „Statistica“). Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp koreliacinių matricų nenustatyta ($\chi^2 = 10,1794$, $df = 6$, $p = 0,1173$). Nors gautos sveikų tiriamųjų grupės Ego funkcijų tarpusavio koreliacijos yra didesnės nei elgesio sutrikimų turinčių tiriamųjų grupės, statistiškai reikšmingo skirtumo negauta greičiausiai dėl per mažos imties. Taigi antroji prielaida, remiantis mūsų turimais duomenimis, nepasitvirtino.

Paaikėjo, kad elgesio sutrikimų turintys paaugliai dažniau naudoja dvi mažiau adaptyvias įveikos strategijas (elgesio pakeitimą ($p = 0,001$) ir alkoholio, narkotikų ar vaistų vartojimą ($p < 0,001$)), taip pat vieną į emocijas nukreiptą įveikos strategiją – neigimą ($p < 0,05$). Sveiki paaugliai dažniau naudoja dvi į problemą nukreiptas įveikos strategijas: aktyvią įveiką ($p < 0,05$) ir atidėtą įveiką ($p < 0,05$), taip pat vieną į emocijas nukreiptą strategiją – pozityvų perinterpretavimą ir augimą ($p < 0,05$). Bendrai vertinant įveikos būdus gauta, kad sergantys paaugliai dažniau naudoja mažiau adaptyvią įveiką ($p < 0,05$). Taigi trečioji prielaida pasitvirtino iš dalies (elgesio sutrikimų turintys paaugliai dažniau naudoja dvi mažiau adaptyvias įveikos strategijas).

Siekiant patikrinti ketvirtąją prielaidą, atlikta tiesinė regresinė analizė. Nustatyta, kad abiejų grupių tiriamųjų tik gynybinis funkcionavimas statistiškai reikšmingai susijęs su įveikos būdais (nukreipta į problemą, nukreipta į emocijas ir mažiau adaptyvia įveika) (elgesio sutrikimų turinčių paauglių grupės $R = 0,619$, $R^2 = 0,383$, $p = 0,001$; sveikų paauglių grupės $R = 0,605$, $R^2 = 0,366$, $p = 0,002$). Tikrinant kitų Ego funkcijų ryšį su įveikos būdais statistiškai reikšmingas ryšys neaptiktas, tačiau greičiau-

siai taip yra dėl mažo tiriamųjų skaičiaus, nes gauti R koeficientai yra gana dideli (ryšiai su objektais – įveikos būdai: elgesio sutrikimus turinčių paauglių $R = 0,365$, $R^2 = 0,133$, $p = 0,177$, sveikų paauglių $R = 0,368$, $R^2 = 0,135$, $p = 0,206$; impulsų ir afektų kontrolė – įveikos būdai: elgesio sutrikimų turinčių paauglių $R = 0,308$, $R^2 = 0,095$, $p = 0,330$, sveikų paauglių $R = 0,379$, $R^2 = 0,144$, $p = 0,180$; sintetinis integracinis funkcionavimas – įveikos būdai: elgesio sutrikimų turinčių paauglių $R = 0,331$, $R^2 = 0,110$, $p = 0,261$, sveikų paauglių $R = 0,424$, $R^2 = 0,180$, $p = 0,101$). Taigi ketvirtoji prielaida pasitvirtino iš dalies – gautas statistiškai reikšmingas ryšys tik tarp vienos Ego funkcijos ir įveikos būdų.

Rezultatų aptarimas

Kaip ir galima tikėtis, elgesio sutrikimų turinčių tiriamųjų visos tirtos Ego funkcijos yra sutrikusios, palyginti su sveikų tiriamųjų Ego funkcijomis. Tai atitinka kitų autorių duomenis, kad elgesio sutrikimų turintiems paaugliams būdingi sutrikę ryšiai su objektais bei impulsų ir afektų kontrolė (Weber et al., 1992; Jeammet, 1999). Nors netyrėme konkrečių gynybos mechanizmų, remiantis interviu duomenimis galima teigti, kad elgesio sutrikimų turintys paaugliai naudoja nepakankamai brandžius gynybos mechanizmus, kurie neužtikrina sėkmingo gynybinio funkcionavimo. Svarbu pažymėti, kad elgesio sutrikimų turinčių tiriamųjų sintetinis integracinis funkcionavimas taip pat nėra pakankamai adaptyvus, nors ši Ego funkcija laikoma svarbiausia siekiant prisitaikyti (Hartmann, 1964; Хартманн, 2002).

Antroji prielaida, kad elgesio sutrikimų turinčių paauglių Ego funkcijos yra mažiau susijusios tarpusavyje nei sveikų paauglių, nepasitvirtino. Greičiausiai skirtumo negauta dėl per mažos tiriamųjų imties, tačiau tolesni tyrimai, kai tiriamųjų skaičius būtų didesnis, turėtų padėti

atsakyti į šį klausimą. Mūsų nuomone, gauta tik viena statistiškai reikšminga sergančių paauglių grupės Ego funkcijų koreliacija gali rodyti tendenciją, kad tokių paauglių Ego stokoja integracijos. Tai dar kartą atspindi psichodinaminėje psichologijoje pabrėžiamą stipraus, integruoto Ego vaidmenį siekiant prisitaikyti ir palaikant psichinę sveikatą (pvz., Hartmann, 1964). Sveikų paauglių visos Ego funkcijos yra susijusios tarpusavyje. Tai rodytų, kad Ego integruotas, stiprus. Tačiau galima kelti prielaidą, kad sutrikusios Ego funkcijos ir nepakankama jų tarpusavio sąveika neužtikrina prisitaikymo esant elgesio sutrikimų.

Gali būti, kad itin svarbus elgesio sutrikimų turinčių paauglių impulsų ir afektų kontrolės funkcijos sąveikos nebuvimas su kitomis Ego funkcijomis. Menka impulsų ir afektų kontrolė rodo, kad elgesio sutrikimų turinčių tiriamųjų Ego nepakankamai funkcionuoja remdamasis realybės principu ir nesugeba atidėti impulso, o siekia betarpiškai patenkinti (malonumo principo ryšį su asocialiu elgesiu pabrėžė dar Anna Freud (1965)). Impulsų ir afektų kontrolė yra ypač svarbi ankstyvojoje raidoje vystantis ryšiams su objektais, nes save reguliuojančios Ego funkcijos vystosi kūdikiui sąveikaujant su motina (Тайсон Ф., Тайсон П. Л., 1998). Elgesio sutrikimų turinčio paauglio nesugebėjimas kontroliuoti savo impulsus bei emocijas gali būti susijęs su sutrikusiais ankstyvaisiais ryšiais su objektais ir nesugebėjimu pasiekti objekto pastovumą, sąlygojantį integruotą objekto reprezentaciją (o ne atskirtą gerą ir blogą objektą). Visuminė objekto reprezentacija padeda geriau atlaikyti stiprius neapykantos jausmus, nes vaikas atsimesa „gerąją motiną“ – taip jis sugeba pats nusiraminti, o ne reikalauti išorinio objekto (motinos) fizinio buvimo šalia ir nuraminimo (Mahler et al., 1975; Тайсон Ф., Тайсон П. Л., 1998). Esant elgesio sutrikimų vidinė impulsų ir afektų kontrolė dažnai yra tiek sutrikusi, kad

pats paauglys nesugeba nusiraminti – jam būtinai išorinė kontrolė. Nepasiektas objekto pastovumas (ir atitinkamai nebrandūs ryšiai su objektais) kartu sutrikdo ir efektyvios vidinės impulsų ir afektų kontrolės raidą, o paauglystės krizės metu atsinaujinantys ankstyvosios raidos konfliktai (Blos, 1962) dar labiau sustiprina vidinės kontrolės stoką, kartu pasunkindami adaptaciją ir prie vidinės, ir prie išorinės tikrovės.

Elgesio sutrikimų turintys paaugliai dažniau nei sveiki paaugliai naudoja mažiau adaptyvias įveikos strategijas (elgesio pakeitimą bei alkoholio ar narkotikų vartojimą) – tai atitinka ir kitų autorių duomenis, kad tokie paaugliai mažiau naudoja į problemą nukreiptas strategijas, o dažniau – nukreiptas į emocijas (Losoya et al., 1998; Thuen and Bru, 2004; Gonzales et al., 2001). Itin svarbu atkreipti dėmesį, kad elgesio sutrikimų turintys paaugliai, susidūrę su stresu, ima vartoti alkoholį ar narkotikus. Nors gerai žinoma, kad tokie paaugliai neretai vartoja alkoholį ar narkotikus, dirbant su jais būtų svarbu skirti, kas paskatina taip elgtis – ar paauglys vartoja alkoholį ar narkotikus dėl grupės, draugų įtakos, ar neįstengdamas susidoroti su iškilusiais sunkumais, ar kaip priemonę pagerinti nuotaiką (kaip „antidepressantą“) ir pan. Didėjantis alkoholio vartojimas tarp paauglių (Veryga ir Žemaitienė, 2006) tampa vis opesnė problema ir skatina į tai atkreipti atitinkamą dėmesį. Elgesio pakeitimo strategija dažniausiai naudojama, kai nesitikima sėkmingos įveikos (Carver et al., 1989), o tai, kad elgesio sutrikimų turintys paaugliai šią strategiją naudoja dažniau nei sveiki paaugliai ir rečiau naudoja į problemą nukreiptą aktyvios įveikos strategiją, rodo jų pasyvumą susidūrus su įvairiais sunkumais ir bejėgiškumą, kas savo ruožtu neskatina adaptacijos ir aktyvaus problemų sprendimo.

Aptiktas statistiškai reikšmingas tiek elgesio sutrikimų turinčių, tiek sveikų tiriamųjų ryšys tik tarp vienos Ego funkcijos – gynybinio

funkcionavimo – ir įveikos būdų (nukreiptos į problemą, nukreiptos į emocijas ir mažiau adaptyvios įveikos). Tai dar kartą rodo, kad abu šie psichologiniai procesai yra glaudžiai susiję ir atitinka kitų autorių (Erickson et al., 1997; Cramer, 1998) nuomonę, jog adaptacijai pasiekti svarbu ir sąmoningų procesų (gynybos), ir sąmoningų procesų (įveikos) naudojimas. Derėtų pasakyti, kad tiek sergančių, tiek sveikų tiriamųjų gynybinis funkcionavimas susijęs su visais trimis įveikos būdais. Elgesio sutrikimų turintys paaugliai dažniau naudoja mažiau adaptyvią įveiką, o jų gynybinis funkcionavimas pasižymi nebrandžių gynybos mechanizmų naudojimu; sveiki tiriamieji, priešingai, dažniau naudoja kai kurias į problemą nukreiptas įveikos strategijas, o jų gynybinis funkcionavimas yra brandesnis nei sergančių tiriamųjų. Galima teigti, kad gynybinio funkcionavimo ir įveikos sąveika svarbi tiek patologijos (t. y. esant elgesio sutrikimų), tiek psichinės sveikatos atveju. Esant elgesio sutrikimų greičiausiai sąveikauja nebrandūs gynybiniai mechanizmai (išveika, projekcija ir kt.) ir mažiau adaptyvi įveika, o psichinės sveikatos atveju – į problemą nukreiptos įveikos strategijos ir tinkamai naudojami¹ bei brandesni gynybos mechanizmai. Galimą skirtingų įveikos strategijų ir gynybos mechanizmų sąveiką nurodo ir S. Erickson ir kt. (1997). Tolesni tyrimai turėtų plačiau atskleisti sąmoningų ir sąmoningų procesų ryšį siekiant adaptacijos, taip pat ir esant psichikos sutrikimų.

Nors negauta statistiškai reikšmingo kitų Ego funkcijų ir įveikos būdų ryšio, greičiausiai taip yra dėl per mažos imties. Gauti R koeficientai yra aukštesni nei 0,3, todėl, ištyrus daugiau paauglių, būtų galima atsakyti į klausimą, ar gali-

¹ Kaip nurodė A. Freud (1966), gynybiniai mechanizmai yra normalios raidos dalis, o patologiniais jie gali būti laikomi tuo atveju, jei yra naudojami pernelyg intensyviai, pernelyg ilgai, arba yra netinkami amžiui.

mas ryšys tarp įveikos ir tokių Ego funkcijų kaip ryšiai su objektais, impulsų ir afektų kontrolė ar sintetinis integracinis funkcionavimas. Kai kurie įveikos raidos tyrimai rodo, kad su amžiumi keičiasi agresyvios įveikos naudojimas (kaip nurodo M. J. Kavsek ir I. Seiffge-Krenke (1996), jaunesni paaugliai ją naudoja dažniau nei vyresni). Gali būti, kad tam turi įtakos ir paauglystėje vis gerėjantis Ego gebėjimas kontroliuoti impulsus bei emocijas. Be to, geresnis sugebėjimas atidėti impulsus, o ne reikšti juos tiesiogiai elgesiu (tai ypač būdinga paaugliams, turintiems elgesio sutrikimų), turėtų būti susijęs su įveikos strategijų, apimančių elgesį, raida.

Tyrimas atskleidė galimas tendencijas, kurias vertėtų patikrinti tiriant daugiau paauglių. Be to, tyrime dalyvavo tik 14–16 m. paaugliai; vertėtų išanalizuoti jaunesnių ir vyresnių paauglių Ego funkcijų ir įveikos strategijų tarpusavio sąveikos bei raidos ypatumus tiek esant tinkamai adaptacijai, tiek įvairių psichikos sutrikimų atveju. Tai padėtų atskleisti sąmoningų ir sąmoningų procesų sąveiką siekiant adaptacijos bei psichinės sveikatos.

Išvados

1. Elgesio sutrikimų turinčių paauglių Ego funkcijos yra sutrikusios, palyginti su sveikų paauglių Ego funkcijomis ($p < 0,001$), ypač – kontrolės efektyvumas ir gebėjimas toleruoti frustraciją.

2. Sveikų paauglių visos Ego funkcijos yra susijusios, elgesio sutrikimų turinčių paauglių tarpusavyje susijusios tik dvi funkcijos (gautas ryšys tarp ryšių su objektais ir sintetinio integracinio funkcionavimo).

3. Elgesio sutrikimų turintys paaugliai dažniau nei sveiki paaugliai naudoja mažiau adaptyvią įveiką (ypač dvi strategijas – elgesio pakeitimą bei alkoholio ir narkotikų vartojimą). Sveiki paaugliai dažniau naudoja į problemą nukreiptą

aktyvios įveikos strategiją bei į emocijas nukreiptą pozityvaus perinterpretavimo ir augimo strategiją.

4. Tik viena Ego funkcija (gynybinis funk-

cionavimas) reikšmingai susijusi su įveikos būdais (nukreipta į problemą, nukreipta į emocijas ir mažiau adaptyvia įveika).

LITERATŪRA

Achenbach T. M., Rescorla L. A. Manual for the ASEBA school-age forms & profiles. Burlington, VT: University of Vermont Research Center for Children, Youth, and Families, 2001.

Battagay R. Defense and coping in the antinomy between self-maintenance and adaptation // *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*. 1991, vol. 19, p. 471–483.

Bellak L., Hurvich M., Gediman H. K. Ego functions in schizophrenics, neurotics, and normals. New York: John Wiley and Sons, 1973.

Blos P. On adolescence. A psychoanalytic Interpretation. New York: The Free Press, 1962.

Carver Ch. S., Scheier M. F., Weintraub J. K. Assessing coping strategies: A theoretically based approach // *Journal of Personality and Social Psychology*. 1989, vol. 56, p. 267–283.

Conte H. R., Plutchik R., Buck L., Picard S., Karasu T. B. Interrelations between Ego functions and personality traits: Their relation to psychotherapy outcome // *American Journal of Psychotherapy*. 1991, vol. XLV, p. 69–77.

Cramer Ph. Coping and defense mechanisms: What's the difference? // *Journal of Personality*. 1998, vol. 66, p. 919–946.

Erickson S., Feldman S., Steiner H. Defense reactions and coping strategies in normal adolescents // *Child Psychiatry and Human Development*. 1997, vol. 28, p. 45–56.

Evans D. W., Seaman J. L. Developmental aspects of psychological defenses: Their relation to self-complexity, self-perceptions, and symptomatology in adolescents // *Child Psychiatry and Human Development*. 2000, vol. 30, p. 237–254.

Fhaner S. *Psichoanalizės žodynas*. Vilnius: Aidai, 2005.

Freud A. Adolescence // *Psychoanalytic Study of the Child*. 1958, vol. 13, p. 255–278.

Freud A. Normality and pathology in childhood. Assessments of development. New York: International Universities press, 1965.

Freud A. The Ego and the mechanisms of defense. New York: International Universities press, 1966.

Frydenberg E., Lewis R. Adolescents least able to cope: How do they respond to their stresses? // *British Journal of Guidance and Counselling*. 2004, vol. 32, p. 25–37.

Gonzales N. A., Sandler I. N., Friedman R. J. On the limits of coping: Interaction between stress and coping for inner-city adolescents // *Journal of Adolescent Research*. 2001, vol. 16, p. 372–395.

Hartmann H. *Essays on Ego psychology*. New York: International Universities Press, Inc., 1964.

Jeammet P. Links between internal and external reality in devising a therapeutic setting for adolescents who present with serious conduct disorders // *Psychoanalytic Psychotherapy of the Severely Disturbed Adolescent* / Eds. D. Anastasopoulos, E. Laylou-Lignos, M. Waddell. London: Karnac Books, 1999. P. 25–59.

Jorgensen R. S., Dusek J. B. Adolescent adjustment and coping strategies // *Journal of personality*. 1990, vol. 58, p. 503–513.

Kavsek M. J., Seiffge-Krenke I. The differentiation of coping traits in adolescence // *International Journal of Behavioral Development*. 1996, vol. 19, p. 651–668.

Ladame F., Perret-Catipovic M. Normality and pathology in adolescence // *Adolescence and Psychoanalysis: The Story and the History* / Eds. M. Perret-Catipovic, F. Ladame. London: Karnac Books, 1998. P. 161–173.

Lazarus R. S., Folkman S. *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer Publishing Company, 1984.

Losoya S., Eisenberg N., Fabes R. A. Developmental issues in the study of coping // *International Journal of Behavioral Development*. 1998, vol. 22, p. 287–313.

Mahler S. M., Pine F., Bergman A. *The psychological birth of the human infant. Symbiosis and individuation*. New York: Basic Books, 1975.

Noam G. G., Recklitis Ch. J. The relationship between defenses and symptoms in adolescent psychopathology // *Journal of Personality Assessment*. 1990, vol. 54, p. 311–327.

Phelps S. B., Jarvis P. A. Coping in adolescence: Empirical evidence for a theoretically based approach to assessing coping // *Journal of Youth and Adolescence*. 1994, vol. 23, p. 359–371.

Recklitis Ch. J., Noam G. G. Clinical and developmental perspectives on adolescent coping // *Child Psychiatry and Human Development*. 1999, vol. 30, p. 87–101.

Recklitis Ch. J., Noam G. G. Aggressive behavior in the adolescent psychiatric patient: A clinical-developmental perspective // *Child Psychiatry and Human Development*. 2004, vol. 34, p. 341–361.

Thuen E., Bru E. Coping styles and emotional and behavioural problems among Norwegian grade 9 students // *Scandinavian Journal of Educational Research*. 2004, vol. 48, p. 493–510.

Veryga A., Žemaitienė N. Pagrindinės Lietuvos vaikų ir paauglių rūkymo ir alkoholio vartojimo priežastys ir jų sprendimo galimybės // *III Pasaulio lietuvių psi-*

chologų konferencijos tezės. Vilnius, 2006 m. birželio 21–23 d. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006. P. 232–236.

Weber C. A., Meloy J. R., Gacono C. B. A Rorschach study of attachment and anxiety in inpatient conduct-disordered and dysthymic adolescents // *Journal of Personality Assessment*. 1992, vol. 58, p. 16–26.

Whitty M. T. Coping and defending: Age differences in maturity of defence mechanisms and coping strategies // *Aging and Mental Health*. 2003, vol. 7, p. 123–132.

Žukauskienė R., Kajokienė I. CBCL, TRF ir YSR metodikų standartizavimas naudojant 6–18 metų Lietuvos vaikų imties duomenis // *Psichologija*. 2006, t. 33, p. 31–45.

Тайсон Ф., Тайсон Р. Л. Психоаналитические теории развития. Екатеринбург: Деловая книга, 1998.

Хартманн Х. Эго – психология и проблема адаптации. Москва: Институт общегуманитарных исследований, 2002.

EGO FUNCTIONS AND THEIR CONNECTIONS WITH COPING STRATEGIES IN ADOLESCENTS WITH CONDUCT DISORDERS

Vaida Kalpokienė, Gražina Gudaitė

Summary

Ego is one of fundamental formation of personality, which secures inner and outer adaptation. Its role must be very strong in adolescence when person must adjust with various inner and outer demands. Adaptation of adolescents with conduct disorders is largely dysfunctional, that's why we raise question about suchlike teenager's Ego functions and their interconnection with coping strategies (which determines adaptation to external requirements).

38 adolescents with conduct disorders and 35 healthy adolescents participated in this research. Age of participants was from 14 to 16 years. Teenagers for the research were screened by using Youth Self Report Questionnaire (*YSR11/18*) (Achenbach and Rescorla, 2001). Ego functions (relations with objects, control of affects and impulses, defensive functioning, synthetic – integrative functioning) were evaluated using clinical interview for the assessment of Ego functions (Bellak et al., 1973). Coping strategies were evaluated with COPE questionnaire (Carver et al., 1989).

The research data showed that Ego functions of teenagers with conduct disorders are more disturbed

than Ego functions of healthy ones ($p < 0.01$), especially this is noticeable on the control of affects and impulses. Only two Ego functions of adolescents with conduct disorder are statistically correlated: object relations and synthetic-integrative functioning; while all Ego functions of healthy adolescents have statistically significant correlations. However after the comparison of correlative matrixes we found no statistically significant differences between those matrixes ($\chi^2 = 10.1794$, $df = 6$, $p = 0.1173$).

Adolescents with conduct disorders are applying two less adaptive coping strategies regularly: behavioral disengagement ($p = 0.001$) and alcohol – drug disengagement ($p < 0.001$). Also they are using one emotion-focused coping strategy denial ($p < 0.05$). Healthy adolescents are applying two problem-focused coping strategies regularly: active coping ($p < 0.05$) and restraint coping ($p < 0.05$). They also are using emotion-focused coping strategy positive reinterpretation and growth ($p < 0.05$). Ailing teenagers are using less adaptive coping strategies more often ($p < 0.05$).

The research showed, that coping strategies (problem-focused coping, emotion-focused coping and less adaptive coping) are related with one of Ego functions-defensive functioning (teenagers with conduct disorders $R = 0.619$, $R^2 = 0.383$, $p = 0.001$; healthy adolescents $R = 0.605$, $R^2 = 0.366$, $p = 0.002$). This

once more shows us that these psychological processes are closely related to each other and that adaptation needs interaction between conscious and unconscious processes.

Key words: conduct disorders, adolescents, Ego functions, coping strategies.

Įteikta 2006-06-05

Pataisytas straipsnis įteiktas 2007-01-23